

2023 – “Heydər Əliyev ilı”

**“Mən inanıram ki,
başladığım işi İlham Əliyev
sona çatdıracaq”**

71 il müddetində “beynəlmiləci sosialist ittifaqı”nın tərkibində məhz həmin ittifaqın ideoloji əsaslarını yaranan, sosializmin dünyanın hansıa nöqtəsində yaşılada kimi qalmayacağına inanan Vladimir Ulyanov-Leninin vaxtilə Çar Rusiyası haqqında dediyi “xalqlar həbsxanası”ndan azad olan digər 15 müttəfiq respublikalardan biri kimi dövlət müstəqilliyini elan edən Azərbaycan da “uğur başgicəllənməsi” sindromundan azad ola bilmədi. Cəmiyyətdə bu sindroma, hətta, 1988-ci ildən Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını nəinki ortaya qoyan, habelə həmin iddiaları qan axıtmaq hesabına reallaşdırmaqdə israrlı olduğunu nümayışkaranə ortaya qoyan Ermənistanın hədələri belə, təsisiz görünürdü.

Sözsüz ki, həmin dövrün ən populyar sovetoloqları bu gerçəklilikin inkar olunmaz fakta çevriləməsinin zəngin və rəngarəng tarix yaşamış xalqların uzun süren fasılələrlə öz milli dövlətçilik ənənələrindən “uzaq salınması” sindromu ilə izah etməyə çalışırdılar. Sosial psixologiyada hansısa nəzəriyyə bəlkə də bu ideya müəlliflərinin qənaətinə haqq vere bilərdi, lakin həmin 15 müttəfiq respublikada dövlət müstəqilliyinin elan olunmasından sonra yaranan müxtəlif mənzərələrin yaratdığı gerçəkliliklər başqa həqiqətləri ortaya çıxardı. O həqiqətlər isə nəinki sosial psixologiyanın haqqında xatırlatdığımız tezislərini kənaraya qoyur, üstəlik, felsəfənin dəmir məntiqinin təkzib olunmaz arqumentləri ilə yanaşmaları qəçilmezdir.

“Tapşırıq yerinə yetirildi. Məruzə edir Ali Baş Komandan İlham Əliyev!”

rargahının rəisi, ordu generalı Doğan Gürəşin 90-cı illərin axırlarında dediyi sözlər bu baxımdan iibrətamızdır: "Türk milləti tarix boyunca zaman-zaman böyük sərkərdələrini meydana çıxarmışdır. Heydər Əlirzaoğlu da o böyük sərkərdəldən biridir. Mustafa Kamal Paşa Türkiyəni düşdüyü girdabdan çıxardığı kimi Heydər Paşa da Azerbaycanı bu bələdan qurtaracaqdır" (<https://files.preslib.az/projects/heydardaliyev/meshurlar.pdf> - səh. 2).

Ibrətəmizdir, deyilmi, böyük şəxsiyyətin, dahi siyasetinin və strategin üzə çıxan keyfiyyətlərinə inamdan doğan bu fikirlər? Buna gedib çıxacağı yoluın sonuna inanan dövlət xadiminin qəfiyyətinin yaratdığı birmənalı qənaət demək mümkündür.

O qətiyyəti 2003-cü ilin Prezident seçkilərində YAP-in namizədi Heydər Əliyevin namızədliliyini geri götürməsi ilə bağlı seçicilərinə müraciətində açıq-aydın görmək mümkündür. Həmin müraciətində Ümummilli Lider seçicilərini Prezidentliyə namizəd İlham Əliyevə səs verməyə çağırır və çağırışını bu cür əsaslandırırırdı: "Mən inanıram ki, başladığım işi İlham Əliyev sona çatdıracaq".

Bu müraciətdən 17 il sonra Müzəffər Ali Baş Koman-
dan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Si-
lahlı Qüvvələri dünyani heyrətə salan konkret hərbi əmə-
liyyatlarla zəngin olan 44 günlük müharibədə 30 ilə yaxın
müddətdə Azərbaycan Respublikasının Ermənistandan işğal-
da saxladığı eraziləri azad etməklə, məcburi köçkün hayatı
yaşayan soydaşlarımızın Vətən hasratına son qoymuş. Qarşı
tərəfin möğlülüyü təsdiq olunmuşdur. Əsasən iki gün qalmış
ancaq Azərbaycanın deyil, Cənubi Qafqazın incisi sayılan
Şuşanın işğaldan azad edildiyi gün Prezident İlham Əliyevin
hansı duygular keçirdiyini isə özü bu cür təqdim edəcək:
“Qarabağı azad görmək Heydər Əliyevin və bütün dünya
azərbaycanlılarının əsas arzusu idi. Biz bu arzunu, Azə-

Mahirə HÜSEYNOVA,
*ADPU-nun Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru,
filologiya elmləri doktoru, professor*

Bu, tarix və şəxsiyyət tandeminin diktə etdiyi, tarixi min illərlə ölçülən və böyük ehtimalla insanlığın ömrü qədər davam edəcək polemikaların nəticəsini müəyyənləşdirir. Yeri golmişkən, bununla bağlı görkəmlı qazax şair və yazıçısı, ictimai xadimi, dünyaca məşhur müəlliflər, noşrindən sonra sosioloqların ciddi marağına səbəb olan "Dünyanı dəyişdirəcək 22 fikir. Görkəmlı mütfəkkirlər səhbətlər" in həmmüəllifləri Piotr Dutkieviç və Riçard Sakvanın kitabında əksini tapmış 22 görkəmlı mütfəkkir arasında olan Oljas Süleymenovun fikrini yada salmaq istərdik. Keçmiş SSRİ-də qlobal dünyada gedən ictimai-siyasi proseslərin, özündə ideoloji əksiliklərin mübarizəsini əks etdirən nəticələrin diktə etdiyi situasiyada azad olunmuş xalqlar və ölkələri nəzərdə tutan Süleymenov Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, adını dünyanın azman siyasetçiləri sırasına həkk etdirmiş Heydər Əliyevə müraciətə yazdırdı: "Çox vacibdir ki, müstəqilliyin təşəkkül tapıldığı məhz bu çətin dövrdə xalqlara Sizin kimi yüksək dərəcəli peşəkarlar, bərkdən-boşdan çıxmış insanlar rəhbərlik etsinlər. Çünkü belə imkan xalqlara min ilde bəlkə də bir dəfə verilir və onu əldən buraxmaq olmaz. Ondan elə istifadə etmək lazımdır ki, xalq bu dövrdən möhkəmlənmmiş halda çıxısın və onun sonrakı nəsilləri ırsən müstəqil, sözün əsl mənasında azad və məşhur insanlar olsunlar. Heydər Əliyev, Sizin kimi rəhbərlerin xidməti məhz bundan ibarətdir".

Daha sonra qazax xalqının görkəmli nümayəndəsi Ulu Öndər müraciətində dağlımış Sovet İttifaqı, ABŞ-in tərəfində seçilmiş prezidentlərdən biri kimi qalacaq Ronald Reyqanın "Şər İmperiyaşı" adlandırdığı xalqlar həbsxanasından xilas olmuş çoxmilyonlu xalqları nəzərdə tutaraq qeyd edirdi: "SSRİ-nin "yenidənqurma eşqinə düşən" rəhbərliyi neşəkarları uzaqdaşdırıraq, veni döylətə

bəriyi peşəkarları vəzifədən uzaqlaşdıraraq, yeni dövlətlərin müqəddərətini naşılarm və kütłənin öhdəsinə buraxmaqla xalqları separatçılıq, vətəndaş mührabələri və etnik təmizləmələr faciəsinə düşər etdilər. Tacikistan, Özbəkistan, Qırğızistan, Moldaviya, Gürcüstan, Azərbaycan, Çeçenistan... Yüz minlərlə insan öldürüldü, milyonlarla adam vətənindən didərgin salındı” (<https://files.preslib.az/projects/heydaraliyev/meshurlar.pdf>-səh.13).

Bu, Azərbaycanda yaşamasa da, keçmiş SSRİ-nin parçalanması nəticəsində “imperiyanın ucqarlarında” yaranmış situasiya kontekstində bu coğrafiyada, xüsusilə, 1918-ci il-də 23 aylıq müddət olsa belə, əşrərlə öz dövlətciliyindən ayrılan, xalqımızın yaddaşından heç bir gücün silə bilməyəcəyi milli dövlətciliyinə qovuşmaq ərefəsində olan Azərbaycanda yaranan mənzərə barədə ən dolğun qiymətdir. Hesab edirik ki, o hadisələri və onunla bağlı gəlinən ümumi qonaqları vaxtaşırı ölkəmizin ancaq bu günü ilə bağlı deyil, gələcəyinin təminatı olan bugünkü gəncliyə xatırlat-

maq cəmiyyətimizin hər bir üzvünün, o cümlədən, ziyalılarımızın əsas vəzifələrindən biridir. Söhbət, 1993-cü ilin iyununda dövlət müstəqilliyinə qovuşmasından 17 ay keçməmiş ölkəmizdə yaranan təleyüklü ictimai-siyasi böhran şəraitində və Azərbaycan xalqının ardıcıl, təkidlə tələbləriylə o zamankı siyasi hakimiyətin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Heydər Əlizə oğlu Əliyev Bakıya dəvet etməsindən gedir. 46 yaşında Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katib vəzifəsinə yüksələn Ümummilli Lider 1982-ci ildə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazırı Soveti sədrinin birinci müavini vəzifələrində çalışmış, 1987-ci ildə o zamankı SSRİ rəhbəri, avantürist "islahatları" ilə tarixdə qalan Mixail Qorbaçovun siyasi xətti ilə razılışmaması səbəbindən partiya və hökumət postlarından istefa verdi. 1990-cı ildə sovet qoşun hissələrinin Bakıya yeridilməsi ilə Azərbaycan xalqına qarşı tutulan divana etiraz əlaməti olaraq kommunist partiyasından çıxan Heydər Əliyev doğuldugu Naxçıvana getdi, blokada şəraitində olan diydəkisi insanlar üçün ümidi çırğına çevrildi. 1991-1993-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri vezifəsində Ulu Öndərimiz fedakarlıq nümunələri göstərdi. İndi isə ölüm, ya olumsuzluq qarşısında dayanan, Ermənistan tərəfinə elan etmədən başlayaraq davam etdiridi mühərribe ilə təkbətək qalmış

, yənələndən sonra, vətəndaş müharibəsinin astanasında dayanan Azərbaycanın taleyi böyük siyasetçi, müdrik dövlət adamının verəcəy qərardan asılı idi. Ümummilli Liderimiz doğma xalqının təleyinə biganə qala bilməzdı və bilmədi, 1993-cü il iyundan 15-de Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikası Al-Sovetinin sədrini seçildi.

Azərbaycanın tarixinə Milli Qurtuluş Günü kimi daxili olan o günün əsası tarixi Qayıdıqla dövlətçilik tariximizin təqviminə beləcə düşdü.

O faktı vurgulamayı lazımlı bilirik ki, tariximizə əlamətdar gün kimi yazılın 15 iyun tarixi barədə kifayət qədər yازılmasına və qarşısındaki illərdə də bu mövzunun aktuallığını saxlayacağını qeyd etməklə, Ümummilli Liderin bu çağırışını qəbul edərək siyasi hakimiyətə qayıdırına taleyüklü qərar kimi yanaşmaq mümkündür. Xalqımız və dövlətimiz üçün həllədici məqamda, silahlı müxalifətin öz istəyini dik-tə etdiyi, o zamankı ölkə rəhbərliyinin baş verən hadisələrə təsir imkanlarının minimal səviyyədə olduğu, bir-neçə ay əvvəl Ermənistən silahlı qüvvələrinin Kəlbəcəri işğalından sonra, digər rayonlarımızın "höküm saatını gözlədiyi" vaxtda dünənyamiqyaslı siyasetçinin qəbul etdiyi qərarı ancaq və ancaq Ümummilli Liderimizin öz xalqına, Vətəninə hüdudsuz sevgisi ilə izah etmək olar. Yeri gölmüşkən, o sevgi-ni əslən bakılı olan, uzun onilliklər boyu SSRİ Dövlət Plan-

Komitəsinin sədri vəzifəsində işləmiş, birgə iş fəaliyyəti müddətində Ulu Öndəri yaxından tanıyan, müdrik yaşların - da Rusiya - Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin sədri kimi çalışmış Nikolay Baybakov belə xatrlayırdı: "Mən, Azərbaycanı və Azərbaycan xalqını Heydər Əliyev qədər sevən ikinci adam tanımırám" (<https://files.preslib.az/projects/heydaraliyev/meshurlar.pdf> - səh.2).

O sevginin miqyasını, derinliyini Azərbaycan xalqı ancaq öz həyatında deyil, taleyinin göləcəyi üçün qurulan təməllərdə görürdü. Bu, daha çox o vaxtlar aşkar görünürdü ki, Ümummilli Lider siyasi hakimiyətinin ilk günlərində Azərbaycanı əbədi olaraq dünyanın siyasi xəritisində silmək istəyən qüvvələrin addım-addım yaxınlaşdırığı məqamlarda- Azərbaycanda yeni separatizm ocaqları yaratmaq cəhdlerinə, həle formallaşma mərhələsində olan Milli Ordunu siyasi mübarizədə alət rolunda görmək istəklərinə qarşı hansı cavab tədbirləri görülür. Bu, həmin məqamlarda Azərbaycanda səhmləşdirilərək sonacan, bütün bir milletin göləcək arzularını dəfn etməyi hədəf seçən tragik məqamlarla dolu oynanılan tamaşalarda o qədər aydın görünürdü ki... Belə məqamları olduğu kimi görən ve yaxud, tutduğun dünyamışqash məqama görə görməli olan Amerika Birleşmiş Ştatları prezidentinin müşaviri, məşhur politoloq və siyasi xadim Zbignev Bjezinski illər keçəndən sonra müasir Azərbaycan Respublikasının qurucusu Heydər Əliyevi bu cür xarakterizə edəcək: "Sovet İttifaqı dövründə Heydər Əliyevlə görüşməmişdim, amma, əlbəttə, onun haqqında eşimmişdim. Mən, xüsusilə, Ağ evdə çalışarkən sovet sistemi ilə maraqlanırdım və sovet liderləri ilə əlaqələrim var idi. Bilirdim ki, Heydər Əliyev aparıcı rəhbərlərdən biridir və onun adı hansısa məqamda hətta partiyanın baş katibi vəzifəsi üçün hallandırılırdı. Mən bilirdim ki, onun geniş siyasi tacribəsi var. Bu, mənim üçün çox əhəmiyyətli barometrdir. Heydər Əliyev siyasi cəhətdən möhkəm, məntiqli, zəikalı, istədiyini tez çatdırın şəxsiyyət - bir sözle, şəksiz liderdir. Heydər Əliyev Azərbaycanın beynəlxalq miqyasda mövqeyinin möhkəmləndirilməsi üçün, şübhəsiz, çox müsbət işlər görmüşdür" (<https://files.preslib.az/projects/heydaraliyev/meshurlar.pdf> - səh.6).

diasporu dünyanın güc mərkəzləri hesab olunan aparıcı dövlətlərində Azərbaycanı təslimçi sülhə razı salmaq üçün dəridən-qabıqlan çıxırı. Həmin dövlətlərin birgə paradına isə bu gün də Azərbaycana qarşı münasibətini hər məqamda ortaya qoyan Fransa rəhbərlik edirdi. Belə bir məqamda, 1996-cı ildə Portuqaliyanın Lissabon şəhərində ATƏT üzvü dövlətlərin Zirvə Toplantısında həmin dövlətlər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevdən ilk sərsidici zərbəni aldı. Məhz Lissabon Sammitində Prezident Heydər Əliyevin etdiyi çıxışı xatırlayan, dəmir məntiqin diqət etdiyi həqiqətləri unuda bilməyən Amerika Birləşmiş Ştatlarının prezidenti oğul Corc Bus sonradan belə deyəcək: "Dünyada tanınmış görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin şəksiz liderliyinə, cəsarətinə, misilsiz dünyagörüşünə və nadir natiqlik istedadına valehəm (<https://files.preslib.az/projects/heydaraliyev/meshurlar.pdf> - səh. 7)

Ümummilli Liderin xalqına və Vətəninə sevgisini ancaq dövlət xadimləri və siyasetçilər deyil, ədəbiyyat və mədəniyyət xadimləri də duyur, görür, dilə götirirdilər. Onlardan biri, dünyaca məşhur müsiqici və ictimai xadim Mstislav Rostropoviç böyük dövlət adamı, siyasi xadim, həmkarlarının yüksək dəyər verdiyi Heydər Əliyevin bu keyfiyyətlərini ilkin görərk ifadə edən şəxslerdən biri olub. Yeri gəlmışkən, bu, həmin Rostropoviçdir ki, Sovet ideologiyasının en təhlükəli illərində belə sərhədsiz, siyasi təsir və təzyiqlərdən azad, sərbəst fikir azadlığını özündə ehtiva edən şəxsiyyət kimi özünü hələ 1948-ci ildə Moskva konservatoriyasında təhsil aldığı, Stalin tabularının on sərt şəkildə ifadə olunduğu vaxtlarda göstərir. O, 1970-ci ildə çəkinmədən Sovet ideologiyasının təqiblerinə məruz qalmış yazıçı, sonradan ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatçısı Aleksandr Soljenitsina öz evində sığınacaq verir. Mədəni dönyanın birmənali olaraq hörmət və ehtiramına layiq Rostropoviç Ümummilli Liderimizə öz tutaraq deyirdi: "Sizə çox sağ olun deyirəm ki, olduqca böyük bir iş görmüsünüz - xalqı öz ölkəsinin sahibi etmişimiz, bütövlükdə ölkədə böyük dəyişikliklər edib, onun nüfuzunu yüksəltmisiniz. Bunun misli yoxdur. Siz böyük insansınız. Elə bir insan ki, müharibəni dayandırmışdır, bu torpaqda sülhü, əmin-amanlılığı qoruyub saxlaya bilmişdir" (<https://files.preslib.az/projects/heydaraliyev/meshurlar.pdf> - səh. 10).

Ümmümmilli Liderin bu keyfiyyətləri ilə bərabər, xarakter bütövlüyü və ardıcılığı imkan verirdi ki, Azərbaycanı sevən insanlar siyasi qeyri-stabillikdən bəhrələnərək, ona hər cür hərbi, o cümlədən informasiya dəstəyi göstərən himayədarlarının yardımını ilə işğal zonasını genişləndirən Ermənistənən gec, yaxud tez diz çökəcəyinə əminliyini bildirirdi. Heydər Əliyevin qətiyyətinə inanan belə insanlardan birinin, Türk Silahlı Qüvvələri Baş Qə-

baycan xalqının arzusunu yerinə yetirdik. 2020-ci il 8 noyabr tarixdə əbədi qalacaq. O gün mənə, bax, bu meydandan Şuşanın azadlığı ilə bağlı hərbi raport veriləndən sonra, bu binanın üstüne Bayraqımız qaldırılandan sonra atamın məzarını ziyarət etdim və ürəyimdə dedim ki, "Tapşırıq yerinə yetirildi. Məruzə edir Ali Baş Komandan İlham Əliyev!". Ondan sonra Şəhidlər xiyabanını ziyarət etdim, şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş eydim, ürəyimdə dedim ki, qanınız yerdə qalmadı" (*Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə müraciətindən. "Azərbaycan" qəzetinin 11 may 2023-cü il*)

20 il evvel seçicilerin öz tutan Ümummilli Lider siyasi varisinde məhz bu keyfiyyətləri - qətiyyət, analitik düşüncə tərzi və ardıcılığı əsas götürərək onları İlham Əliyevə inanmağa, inanaraq səs verməyə çağırırdı. Ulu Öndərin çağırışında ikinci məqam da var, bu məqamı televiziya kanallarından birinə verdiyi müsahibəsində Prezident İlham Əliyev belə ifadə edir: "Mən Heydər Əliyevin oğlu olmayı - özüm üçün böyük xoşbəxtlik sayıram. Böyük insanın oğlu olmaq, habelə mühüm qərarlar qəbul edilən anlarda onun yanında olmaq böyük xoşbəxtlikdir. Bu gün onun işi yaşayır, siyaseti yaşayır və mən əminəm ki, Azərbaycan onun istədiyi kimi inkişaf edir. Əlbəttə ki, mən həmişə ona oxşamağa çalışmışam. Çünkü siyasetçi keyfiyyətləri ilə yanaşı, o, həyatda hamiya nümunə ola biləcek adam idi. Səni maraqlandıran bir suala cavab almadan ondan aralanmaq mümkün deyildi" ("Rossiya" telekanalında "Formula 1" programının 2013-cü ilin 10 may tarixindən çəkilmiş video

Bu, böyük şəxsiyyətin həyatının ən məsuliyyətli qərarlarından birini qəbul etdiyi vaxtdan müasir Azərbaycan tarixinin yeni və şanlı səhifələrinin yazılılığı zamandan ayrıldığımız 30 illik müddətdə ölkəmizin və xalqımızın birgə yaşıadığı həyəcanlı, həyəcanla bərabər qürur yaşıanan anılarımızın müəyyən faktlarındanandır. Onun ən böyük faktı isə budur: 35 il əvvəl, imperiyalardan birinin çöküşü ərefəsində müstəqillik eşqi ilə çırpinan, siyaset avantürüstlərinin məchul gələcək barədə dediklərinə səmimiyyətlə inanan və göstərilən yolla addımlayan hər bir cəmiyyətin düşə biləcəyi situasiya heç də, həmişə qorxulu nağıllardakı kimi, xoş sonluqla bitmir. Bu, tarixin dəfələrlə təsdiq etdiyi gerçəklilikdir: hər bir xalqın yüz iiərlə müddətdə bir dəfə işqli yola çıxməq şansı var. Biz, azərbaycanlılar bu yola 1993-cü ilin 15 iyununda çıxmışıq.